

Novák Katalin
család- és ifjúságügyért felelős államtitkár

és

Dr. Maruzsa Zoltán
köznevelésért felelős államtitkár

és

Fülöp Attila
szociális ügyekért felelős államtitkár

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Tisztelt Államtitkár Asszony és Államtitkár Urak!

A koronavírus járvány terjedésének megállítása kapcsán a Kormány számos kényszerű és felelős intézkedést tett, így mások mellett elrendelte a nevelési-oktatási intézmények bezárását, a gyermekvédelmi intézményekben a látogatási, kilépési tilalmat. Ahogyan az egész ország, úgy a gyermekekkel kapcsolatos oktatási-szociális ellátórendszer is soha nem tapasztalt kihívással szembesül és kell megbírkóznia.

Mi, a Gyermekjogi Civil Koalíció tagjai konstruktív és támogató módon szeretnénk ehhez a közös erőfeszítéshez javaslatainkkal hozzájárulni. Egyben arra is szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy a gyermekek jogainak védelmével kapcsolatos garanciák érvényesülése nemcsak hazánk nemzetközi jogi kötelezettségeiből fakad. E jogok biztosítása elősegítheti azt, hogy a szülők és gyermekek, az egész társadalom együttműködjön ebben a rendkívüli helyzetben.

Hazánkban is a hatályos jog részét képezi az ENSZ Gyermekjogi egyezménye, amelynek alapján - *különösen a döntések során a gyermek legfőbb érdekének figyelembe vételét biztosító 3. cikk, a gyermekek hátrányos megkülönböztetését tiltó 2. cikk, a gyermekek véleményének meghallgatását előíró 12. cikk, a gyermek lehető*

legjobb egészségi állapotához való jogot garantáló 24. cikk és az oktatáshoz való jogról szóló 28. cikk alapján - a közel egymillió tanuló¹ vonatkozásában a következőkre szeretnénk felhívni a figyelmet:

1) A megfelelő tájékoztatás - gyermekek részvétele vonatkozásában

- **Minden gyermeknek joga van megérteni, mi történik körülötte** (kitérve e kivételes helyzetben a jogait korlátozó intézkedések céljaira és jelentőségére is): a gyermekek számára is érthető módon megfogalmazott, vizualizált tájékoztatókat kell készíteni, amelyek közvetlenül elérhetőek a gyermekeknek és fiataloknak, az általuk használt csatornákon² (online vagy televízióban, rádióban); külön célcsoportot képeznek minden tekintetben **a kamaszok**.
- **A könnyen érthető tájékoztatás** kiemelten fontos **a fogyatékossgal élő gyermekek** vonatkozásában is.³
- **Átlátható és közérthető módon kommunikálni kell, hogy kórházi karantén esetén mi történik**, ha a gyermek fertőzött (de a szülő nem) ill. fordított esetben is.
- **A gyermekeket be kell vonni a helyzet megoldásába**, amennyire lehetséges, ehhez tájékozódni szükséges az ő technikai eszközeikről, saját megoldásaikról, lehetőségeikről.

2) A neveléshez - oktatáshoz való hozzáférés vonatkozásában:

- **Minden iskolás gyermekhez el kell jusson** az életkori sajátosságainak megfelelő **távoktatás valamilyen formája** (akkor is, ha nincs Internet vagy tv készülék, nyomtató otthon), az oktatás legyen olyan, ami a mindenki által elérhető eszközök felhasználásával történik.

¹ A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a 2019/2020-as tanévben Magyarországon 330,5 ezer gyermek óvodai nevelésben, 723,5 ezer tanuló általános iskolai, 496,5 ezer tanuló középfokú oktatásban részesül. 2,5 ezer súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek fejlesztő nevelés-oktatás keretében teljesíti tankötelezettségét.

² Lásd pl. <https://www.unicef.org/coronavirus/covid-19#COVID-19-explainers>

³ Lásd pl. ÉFOÉSZ: http://efoesz.hu/wp-content/uploads/2020/03/koronav%C3%ADrus_03_12.pdf

- Kiemelt figyelmet és türelmet kell tanúsítani e rendkívüli oktatási szituáció során (mind az oktatás, mind a teljesítmény értékelése során), hiszen számos gyermek, szülő és tanár most, “menet közben” tanulja az oktatás ezen formáját, ezt a tananyag és a számonkérés kapcsán indokolt figyelembe venni.
- Az oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés csak akkor biztosított, ha **még a legszegényebb háztartásokban élő gyermekek sem esnek ki a tanulásból**. Ehhez mindenképpen fel kell mérni a digitális oktatáshoz szükséges eszközök rendelkezésre állását, és ahol ebből hiány van (pl. csak a települési önkormányzat épületénél van wifi), ott meg kell teremteni ennek lehetőségét. A digitális oktatás során is szükség van a differenciálásra. Azt a gyerekek szociális helyzete mentén különböző tárgyi feltételek, valamint tanulási technikáik, és az önálló tanuláshoz biztosított lehetőségeik eltérései egyaránt indokolják.
- A tanév teljesítéséhez minden segítséget meg kell adni a gyerekeknek; az **érettségizők** számára a lehető leggyorsabban egyértelművé kell tenni, hogy milyen módszertan szerint, milyen eszközökkel és mikor fognak vizsgázni. **A most felvételizők** számára szükséges a megfelelő tájékoztatás, hogy hol és mi módon folytathatják középfokú tanulmányaikat a következő tanévben.
- **A speciális szükségletű gyermekek** számára az érintett szakemberekkel történő konzultáció alapján lehetőség szerint egyénre szabott programot szükséges biztosítani, és megfelelő támogató, konzultációs lehetőséget biztosítani a szülőknek, szakemberekkel és egymással is.
- Távoktatás esetén a **speciális nevelési igényű gyermekek és fogyatékossgal élők** egyedi igényeire oda kell figyelni. A különböző tantárgyi tananyagokkal való haladáshoz, az online tanulás támogatásához az iskolafenntartók - együttműködve az iskolákkal - adjanak ki speciális módszertani szempontokat figyelembe vevő útmutatókat, amelyek segítségével a szülők strukturálni tudják a tanulási kereteket (szükség szerint mind térben, mind időben).

- Az **Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának** megfelelően célszerű kidolgozni módszertani ajánlásokat a távolmaradásban lévő kisgyermek foglalkoztatáshoz is.

3) Az étkeztetés megoldása vonatkozásában:

- Az intézmények bezárása nem jelentheti a **gyermekétkeztetés** szolgáltatásainak szünetelését, a gyermekétkeztetést - akár a családokhoz történő kiszállítással - változatlanul biztosítaniuk kell az önkormányzatoknak. A gyermekétkeztetés keretében a napi egyszeri meleg étel biztosítása nem csupán az ingyenes étkezésre jogosult bölcsődés, óvodás, iskolás gyerekek esetében fontos, hanem az arra igényt tartó kedvezményes vagy teljes térítés melletti étkeztetésben résztvevő gyerekeknek is. **Az intézményes étkeztetés kieső szolgáltatásainak (tízórai, uzsonna) biztosítását** az ingyenes gyermekétkeztetésre jogosultak (az intézmények közötti jelenlegi jogszabályi differenciálástól eltekintve, legalább a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők) esetében kompenzálni szükséges.

4) A gyermekvédelmi ellátórendszer, jelzőrendszer, veszélyeztetés vonatkozásában:

- Az új helyzet (a bezártság, a stressz, a barátok, vagy programok hiánya, továbbá a szülők esetében a munka elvesztése vagy az ettől való félelem) előreláthatóan növeli a családon belüli erőszak, **bántalmazás** előfordulását. Fontos minél több egyszerű kiadvány terjesztése minél szélesebb körben erről, illetve a gyermekek számára elérhető hotline és cset-vonalak (civil szervezetek, mint a Kék Vonal, NANE, Yelon) kapacitásának bővítése.
- Szükséges a **helyi gyermekvédelmi ellátórendszer megerősítése** - a nevelési problémákkal küzdő családokra való fokozott odafigyelés biztosítása érdekében. (Vannak gyerekek akik felügyelet nélkül vannak otthon, amíg a szülők még dolgoznak - függetlenül attól, hogy egyes iskolák tartanak felügyeletet).

5) A sérülékeny csoportok vonatkozásában:

- Fokozott odafigyelésre van szükség a **védelembé vett gyermekek** esetében (a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működését komoly kihívás elé állítja az a helyzet, hogy a családjukban veszélyeztetett gyermekek különösen sok időt töltenek otthon). Szükséges szakmai protokoll és módszertani ajánlás kiadása a nemzetközi válsághelyzetekre irányadó szempontok alapján.⁴
- **Az intézményi szakellátásban élő gyermekek** különösen érintettek abból a szempontból is, hogy legtöbb esetben nem állnak rendelkezésre elemi tárgyi feltételek, a szükséges technikai feltételeken túl (pl. ahhoz, hogy egyszerre be tudjanak kapcsolódni a különböző osztályokba járó gyerekek a tanításba). Az ő esetükben nem lehet eltekinteni a fokozott fertőzésveszélytől és a velük dolgozók védelmétől sem. Tekintettel a szökések magas számára egységes protokoll kell a visszatérő gyerekek elkülönítése és megfelelő támogatása érdekében is. A szakellátásban élő gyermekek esetében továbbá kihívást jelent: a vérszerinti szülőkkel való kapcsolattartás szünetelése; a bezártság, a programok hiánya nyomán nagyobb kockázattal kialakuló intézményi agresszió; valamint a gyermekvédelmi szakemberek (gyermekvédelmi gyám, gyermekjogi képviselő) jelenlétének hiányából fakadó bármely gyermekjogi sérelem kivizsgálása.
- **Egyszülős családok** esetén támogatni kell a gyermekről való gondoskodást.
- A közegészségügyi veszélyhelyzet a **különösen sérülékeny gyermekcsoportok, így pl. a fogyatékossgal élő és kettős szükségletű gyerekekre** való fokozott odafigyelést igényli nemcsak az oktatásban, de egyéb területeken is. Különösen fontos, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek hozzájussanak a fejlesztő és terápiás ellátásokhoz, illetve hogy az őket nevelők

⁴ Lásd például:

<https://www.hrw.org/news/2020/03/19/human-rights-dimensions-covid-19-response>, valamint http://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/the_alliance_covid_19_brief_version_1.pdf?file=1&type=node&id=37184

minden ezzel kapcsolatos támogatást – ideértve online és nyomtatott tartalmakat – megkapjanak.

- **A krónikus betegségben szenvedő, kezelés alatt álló gyermekek** esetében szükség van szakmai állásfoglalásra és intézkedésre arra vonatkozóan, hogy milyen módon jutnak hozzá az ellátáshoz (kapacitás, közlekedés, szülői kíséret stb.), gyógyszerekhez, segédeszközökhöz, különös figyelemmel arra, ha ennek anyagi fedezete nem áll rendelkezésére a családnak, az ellátó intézménynek,
- **A gyermekekkel és családokkal dolgozó szakemberek megfelelő védelméről, támogatásáról** minden formában gondoskodni kell, mivel eddig rájuk a tájékoztatás során nem tértek ki. A gyermekjóléti, gyermekvédelmi alap- és szakellátásban dolgozókat és a társszakmák képviselőit egyaránt érinti ez, hiszen ezeken a területeken a munkavégzést biztosítani kell.
- **Intézkedési terv kidolgozására van szükség azon esetekben, amikor a gyermek hozzátartozói megbetegszenek, és a gyerekek felügyelet nélkül maradhatnak.** A tágabb család megkeresése, családbafogadás, illetve végső esetben a gyerekek ideiglenes elhelyezése szükségessé válhat, miközben a gyerekek maguk is karanténba kell, hogy kerüljenek ezekben az esetekben.

A koalíció tagjai valamennyi fentebb felsorolt témában tovább dolgoznak a gyermekek és családjaik számára legjobb megoldások kidolgozásán, illetve ennek támogatásán. A terepen szerzett tapasztalatainkat, további ajánlásainkat készséggel megosztjuk és szívesen gondolkodunk együtt a vonatkozó területekért felelős kormányzati szakértőkkel.

A Gyermekjogi Civil Koalíció 2015 februárjában azért jött létre, az UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány kezdeményezésére, hogy szakmai fórumot teremtsen és elősegítse a párbeszédet és aktív együttműködést a gyermekjogi és gyermekvédelmi civil szervezetek között.

Jelen közleményhez csatlakozott a Család, Gyermek, Ifjúság Közhasznú Egyesület, European Roma Rights Centre (ERRC), Európai Szülők Magyarországi Egyesülete

(ESZME), Gyerekesély Közhasznú Egyesület (GYERE), Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, Igazgyöngy Alapítvány, Jogismeret Alapítvány, Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány, Közép Európai Mediációs Intézet (KEMI), Magyar LMBT Szövetség, Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség, Magyar Pedagógiai Társaság Gyermekérdekek Szakosztálya - Korczak Munkabizottság, Menedék Egyesület, Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen (NANE) Egyesület, Pressley Ridge Magyarország Alapítvány, Reményt a Gyermekeknek Közhasznú Egyesület, Rosa Parks Alapítvány, UNICEF Magyarország, Társaság a Szabadságjogokért (TASZ), Validity Alapítvány, Világszép Alapítvány, valamint egyéni szakértőként Bíró Dalma, Cserey Miklós, dr. Lux Ágnes, dr. Hegedűs Judit, Mészárosné Toma Andrea, dr. Nagy-Nádasdi Anita, dr. Rácz Andrea, dr. Mátyók Fanni.

A Gyermekjogi koalíció jelen kezdeményezését támogatja a Eurochild⁵, a 34 országban 176 tagot tömörítő európai gyermekjogi ernyőszervezet.

Budapest, 2020. március 19.

⁵ <https://www.eurochild.org/news/covid-19/>